

թեսն համեմատ Ամբարյի եւ Աերաստից մէջ
եղած անջպան է ԽՍԽՎ (անդ էջ 205, 214)
կամ XL m. p. (էջ 204)։ Երկու թուերն ալ սխալ
են, իմ շափման համեմատ ուղղվու է ձիգ
XXVI մըն։

(Ըստունիւնիւն)

Հ. Յ. Տ.

ՑԵՂԱԳՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՄԻԾ ԶԵԼԵԳԻՒ 4. ՊՈԼԵՍԻՈՒ
ԶԵՍՄԻԾ ԹԻՒՆ ՑԵՍՄԳՈԼՈՅ
ՀՐԱՍՐԱԿԾ ԾՈՀԹ. Վ. ԹՈՐԴՈՄՆԱՆ
— (Ըստունիւնիւն)

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Յաւարուուն զգլուխին մասեալ շնուռածն եւ զգարդ
յիւնով, եւ զերեա, եւ զեսպանաց բանք։ Եւ յիշա-
տակարան երգողին եւ ընայուի։

10 ԱՌ տէր վարդապետ իմ ճան՝
շըջնելոյ եղեւ արդ վախճան։
Ըստ կարեաց եւ մի մեղադրել՝
այս եւեթ հակիբ գրեցան։
Ծանիր զի այսք ընդ բալր՝
արտաքրյ պարագին տեղաք՝
Զի զմէջ քաղաքին թողաք՝
մեղ շատ է տակը արդ զայնքան։
Բարդի ի բաց զարդունեաց՝
զպալատին զիարդն եւ զահման։
Զի նա ուրդյն ուժի զո՞ն՝
կամ զքաղացն թէ որպէս առան։
Անտեսք մեծ ամենք նոցուն՝
արբային մերձ եւ պաշտօնեայն,
Մինչ ի սպասաւոր գրանն՝
փայտահան եւ ընդ գունապան։
Ճեպէին ւօճան նոցուն՝
թափշն եւ զըթին նոցայն,
Ենինարեացն ընդ սիփահանք՝
թէ քրիստոնին այլ մանուշնեան։
Զարքունիք մեծամեծ նոցուն՝
որք պարտէզք են եւ բուրաստան,
Ընդ շըջապատիկ քաղաքով՝
ընդ քերովէզ որ յերիշ կողմնան։
Ի տեսանելն զայն քրանկիք՝
զարձացմանի ման յոյժ ցանկան,
Ցունաց գոռոզից փայ տան։
թէ վասնեալ են զայս ընդունայն։
Անտես եղաք յալցիւ՝
արքունիք որ ի մարտ երթան։
Մեծաւ սարօք կարգ ըստ կարգի՝
մեծամեծ ընդ այլ զորական։
Եւ արհեստից օրոտին՝
որք ուրդյն մաթ ահուէն ցուցման։

Կերպիւք ձեւոք զանազան՝
ընդ որ խոմքն ի տեսն փութան։
Պէտք չէ մեղ մաւան ի յօտպայ՝
ընդ հին եւ նոր հերիչսարեան,
Տեղի ետ մեղ գուշխանան՝
եւ ցեղ ցեղ թէ ուշունքն ըստ անուան։
Թողաք զմուտատան սորս
ի հեռուստ յաղերս որ միշտ գան։
Զաշամկն շատաք մրկերացն՝
զանուանն եւ տակեցն թէ ուստի գան։
Ուշարք եւ յուսունքն պայման՝
ի քրդաց զայժ եւ զենարան։
Ու ճաշակեցաք զնուկն՝
զհամն եւ զիերպս անուամբ զանազան։
Ժըմաք որք ի տես աշաց՝
ազդ եւ ազդ են զարքերացն։
Ու արքաք եւ յաղերացն՝
ընթենուլ զմունանն համայն։
Ու լուացաք ընդ բաղանիսն՝
մի քան զմն շօն իւ ըրուան։
26 Տեղեւ քեզ հեմանկ հողման՝
ի հէլէնն որ երկուստան,
Յերեկի յարիւոյն ճաճանչէց՝
կառելով զծովս ի ծածանման։
Երբ զիիր ւակոնք աղվորաց՝
գոլ ծիծապատիք ծաւայման,
Հըրճուին անձիք գիտացաց՝
ի գահոյտ յեղանակս ամռան։
Զիինարեացն ընդ վառին՝
ընդ քաղցրիկ օդոցն հնչման,
Ընդ ասիրի ծամիլ ծաւալին՝
որ ի ծով արդիքն են շըջման։
Երբ լուաք զմուշոց մրմանչն՝
զքաղցրամայնն որ ընդ բուրաստան,
Զայն առ ձայն զեղանակելոն՝
զուարթացեալ միշտ սիրոք տընրական։
Երբ բազմեցաք ի գահոյտ
տոսու որ փոթի ընդ նուիպս եարան,
Երբ մատք ի մեխանէնք՝
մին ժամ ի ինձոյ խրախութեան։
Կամ զանուանն նոց գիտել՝
յարակօք առնել պապէթ զայն,
Զորիստոթիւն նստողան։
ընդ խնդութեան փոթորակն որ գան։
Երբ լուաք զմայն երգոց՝
թէ փէրինքն ուր հանդիսանան,
Գոայի լաթիք խանէնաէ,
սազէնտէ մէջին բգմայրաբան։
Այս ամենին անցում գոյ՝
տեսուք եւ լըսուք որք լըքան,
ձաշակօղք՝ ըմզուք թէ ըմզողք՝
հող տարձա տեսաք զիերեզմանն։
Ու մրտաք ի քաղաքս մեծ՝
տեսնել զշինուածն եւ զարձան։

Ու եղացի ի թիւ զմանին
և զգիկիթս եւ զորպուն սահման։
Ու տեսաց եւ զիմէրէթս սօխթայից՝
զնան եւ զփառալցյն։

Ու մէքէ եւսից հայեցա՞՝
ընդ որ զմանկունն ի մօրզում տան։

Մթզ ոչ մտարէնք պիտայը՝
քանզի բառ բափանացան,

Ցաւ է մեզ զցլց դիմակ՝
անդուիք արց մեր՝ և անիշխան։

Այրուրէն թէթէմնից՝
որ կարդ կարդ բառական։

Որպէս մին քանզի սին ենուն՝
մինչ միւթին բարձր աստիճան։

Ու տեսաց զկէտստան։
Հաւասար է մեզ հայիլ զայն։

Արպէս ի գանձն արբայի՝
կամ ի խոր ծովաց շատ քան զայն։

Անտեղակ շըշակայից՝
շոկայիցն ընդ սահման սահման,
կամ զնամայն արուեստաւորս՝
ուրբան եւ զնամորդ փիր նոցայն։

Թիւրգէք բառովից թարցից՝
վէկիրաց միւթին որ անցան,
Թագաւորց արդ որ դուն՝
իբր գերազ կենօք ըստուերական։

Ու թաւեալ զազդս եւ զալինս
ի քաղաքութը լուսական,
Բա եօթանսուն և եկըու՝
դատահ ընդ շինուածոց համայն։

Մընաց յունաց այզմայցն թէ
Ը՞դ որում յօր առաջ յօստ դնան,
Ի սախինացն այնի հանդիսիւ՝
արդ արիներէց որք շատց են խափան։

Ու մրտաց ի փէրէմ՝
ոչ չէնպէր՝ և ոչ ի մայստրան,
Ու շուրջս և ոչ մէլքսնի՝
կամ չէթէմէնք ընդ մօփնան։

Մին նաւահզքու առ արց՝
պատրուս իմն այս մեզ շընան,
Միայն վիպիս արտապայց՝
ի հեռուստ հայիլ ի հաւան։

Արքայիս աես որ լուգվը՝
արբայից գան էկի զեսպան,
Հինտ եւ էեօսպէկ եւ ամէմ
մօսիով եւ հապէց ընդ կիւրծիսան։

Վէնէժ ընդ տօսքարմէնտիկ՝
մանոր եւ էմէն մազզի պան,
Ճնիկլիզ լիէն եւ նէնցէն։

Քրանահզ ինիկիզ փրանտրան։

Գափի քեահիսան ի գուռն՝
գետերեալ վըսահ եւ պուղսան։

Թաթարք ի պարուս ու ծառայ՝
եւ գաշունք միշչ ի յերեմն։

Քիւրտ շատ էջէփով հուն՝
հարկատու սհիւ եւ թուրբան։

Ծէրիփ մէքքէն մէսին։
ի սախինաց մեծ քան զառաման։

Այրժմն մնացեալ ի գուռն՝
սախ իւրեանց գանապահութեան,

Բերելց զմաթահս աղնիւս՝
Եւ աստի տարեալ զգիտեան :

Ի քանացցն զգածաթօն՝
ինկիս Եւ փառմէնն այս,

Ի այլ տեղոյ զգօճառութ՝ կորպեալ՝
ընդ տերութեամբ որ այլ օսման :

Աչ տեսնից զիսներեց գերեաց՝
զոր հանուն ի վաճառ համայն.

Զգացագն առնուն ժակին՝
զայիցն է ի պարտէ կալման :

Կամ հօտից Եւ մեծ խաշանց՝
Է ի շիֆորիկ զննն պահապան,

Լըժիր սերմանուն հնձող՝
որը զատուուլ՝ որ որք անարդական :

Եւ այնք որ կոկ երեսց՝
ի պաշտօն քարպան և ապօբան,

Եւ մանիւննը Եւ զատանեամք՝
ընդ որ յիսաս թէ ափորդեցան :

Եւ որք մարեաք ճարիէք՝
ի կրակի օնազի կրտսան,

Կամ շըրփմի կուրինին՝
ուր դիպի այն քաղցրիկ հալվան :

Եւ այն որ ստոդիայից ծձկան՝
զաւական թայեայ առնուն զայն,

Զթօրմանն Եւ զարապան՝
Քարմւուայիքն առմազ ի պէտ զան :

Աղջկունք որ քսան մամբ՝
աւելի կամ պակաս գըտսան,

Աշայք սաւալզ անուն՝
քան զմերում սակաւ խարճ նոցայն :

Զամնս ի բաղանիս տան՝
թէ լուս և նախարի վարդեցան,

Տեարք ի նոցանց վաստակին՝
ունանք թէ վլրէն ապստեցան :

Գոն տեարք որ զայն աղջկունն՝
յոյժ վարդեն յարհեսն գուսապան,

Ճօճալ եւ ճեմիլ ի խազ՝
ընդ դստերն որ հազիգադայն :

Ի երգոզ պէս պէտ մնջիգայ՝
եւ չասուցն արքոց զանապան.

Աւաջի մեծ ամենաց՝
որք փայսայ խաճը Եւ ուղլթան :

Մինչ երբեմն արքայն ինդրէ՝
եւ լինի նորաց ի զօսան,

Թագուն հին Եւ վայլտէն՝
մեր պահեալ ուրին զպար նոցայն :

Եւսիր փազար եւ ուղլթան՝
որպէս թէ զհօս անասնական,

Զասսան նոտոցեալ դաս դաս՝
զակն համն առնուն զգինսն տան :

Ալյնք որ դեռ անաստոք են՝
եւ գերզոյ եւս տփի քնըըշական :

Հասակաւ քարժմամբ հաճայ՝
մաքսապետ թէ ափորդեցան :

Զի պիտի թաթարք զնսա
յաւարեն իրզնն զամանայն,

Եւ որք գերզոյ եւ կոկէ,
շաս գնուն սակի պահէն զայն :

Յելս ի մաքսաստոնն յայնժամ՝
զգինսն տան և ի սեարք առնուն զայն..

- ի բազմնիս լրւանան եւ օծեն
ի գգեսոս զարդական։
- Խօժնհարիւր զուշ՝ ի ինն՝
հնագ հարիւր ոսկի տեսաք զայն,
110 Մինչ ի հապար Փարփի ընդ՝
պատմութիւնս թուրքաց գրբեցան։
Ընծայեն զայն արքյին
աղք եւ փառայ խան ուռվթան,
կիւրճի չէրքես շատն է րուռ՝
ոտարդ առնէ զայն իւրեան։
Թէ արու զաւակ ծնցի՛
թագ զնէ ի գլուխ նոյն աղջկան,
Լեցեալ է սրբաց պալատն՝
գեղով եւ անձամբ զանազան։
115 Ի դէպ ժամու տեսանեն՝
ի սենեակին ածեն հրաւիրման,
Խոսի ծանակին հիւնքեարը՝
թէ գուստու է ոտլժան կարգեցան։
Արդ միմայն զայն գիտել՝
թէ տասիկը շնեալ զշահայսդ համայն,
Ուր քաղկեդնիք պալատն
նիփիոյն որբ ի մեզ գրեցան։
Ուր եկեղեցիք ունար եւ կամարը
ունանց կան միայն,
120 Վըրիա մեզ այսաօֆիսորքն՝
գէյրէկի՞ւ այլլք ճամփը դառնան։
Բաւ մեզ հիսուր եւ քաղաք
զոր շնեաց կոստանին արքայն,
Լէօն սօփոսին ալբսամթք՝
լողաց մեզ զարմանք է այն։
Զկարդ զանուն եւ զնեւ
զօրն եւ զաշնարհ զօր դիւրաւ գըտան,
Կործեմ գիրենս կորսցին՝
իթիզ ազգաց որ ընդ ծովն կան։
125 Մի աշխատ առնէկ ըսդ երսւին՝
եւ մի եւս առցես յանդիման։
Զայլս խոզել՝ ի պահանջել՝
զի գուցէ ձևնարութ ինիք մացան։
Կամ թէ մեզ շեզար տեսան՝
կամ զաղցնանց իթէ մոռացան։
Ընդունել եւեթ հայցեմ՝
իրը առձեռն փանաքւոյս ընծայն։
Աղջ լիբ ի պարծանս մեր՝
եւ սակի մեր լիցին ի մաղման։
130 Ընորհակալութ եւան փոխան՝
ընդ հասնիլ տացես պատասխան։
Այ ուխտագրուծ Միթիթար՝
վարդապետ կշշամբ պերճական,
Ըստ անուամբ չեղել միթիթար՝
այլ զրիմանին ինձ զատահման։
Զեսն իմ խնդրել փութ ացար՝
մինչ քարոզե ի կատար գրնան։
Աւր սէր քո պատրուակեալ՝
եւ խոստունքն քո անհիման։
135 Միթէ վարձ ուխտացեց ինձ՝
կամ առ քեզ յիշաւ եղէ զայն։
Ըսդէր չառեր զհայցելիք՝
ցարդապետ տարեալ զայս ընծայն։
Միթէ սերմանեալ տեղի՝
հիւնք չուներ ըստ առափ տէրունեան։
- Զի ոչ եկիր ոչ տեսեկ՝ և ոչ
յիշեալ թէ կայ ողջ մարդն պյան։
Մեզ չէ փոյթ քննել զպդպիսի՛
զի համակ բարուց են նշան,
140 Զի շամե եմ տեսեալ քան զքեզ՝
և իմ վաստակս չէ ի նանրութեան։
Տի՛ վարդպետն խոդին թողից՝
քեզ զայլ շատ պատասխան։
Առաջ և օրինակ գրրել՝ քեզ ըստ
քոյսդ թողող զայն արձան։
Ափսոս կամ շես հասկացեալ՝
կամ ծանեար եւ շես կատարման,
Զէ նիշ անդ շահիլ զքանքարն՝
ոչ գիտեմ թէ բարդ զեղձուցման։
- ԱԱԱՍ ԱՄԱՆՑ ԼԱՑ ՆԱՑՆ։
- 145 Արնափառ սօմուն գրաւան՝
եւ մոլեալ յախտ ագահութեան։
Նարդինիս բարունք սմանք՝
ի տեսնուուն զայս քամահեալ կան։
Հասալ ըւրաց վասն իմ տօեկ՝
եթէ բան ու գործ չունի այն։
Կեանքը նղեւ նանիր և ընդ վայր՝
և աշխատի ու ոչ ինչ շահի այն։
Ի տեսնուլ զիմնատ ինչ բան՝
ասացին թէ ուր սա ուսման,
150 Ի գիւտ ըստ բրոց բառու կոչեն՝
ահա իւր նշանն սամութեան։
Թէ սակա զըտին ուրիք՝
ըհ փոքր է ինացուած սորպայն,
թէ յերկար սանվ զպատմայն՝
թնժի ահա զէվլէկ եւ օպան։
Մին սմանց այս պատահեալ՝
ինձ նոյս մազ մին շերսւն,
Զայս վիշտ կրեմք ի սուս եղբարց
վասն որոյ մացեալ անիշխան։
155 Քանզի զարիլ անց յայտնի՝
մախանաց նախանձն մոլորթեան։
Պատման մի զննե խովկն՝
մանարգի և արհամարհութեան։
Բաւ է զիտոնց իմաստոց՝
զկերպյգեալս որ թէ իմանան։
Հայ թուականը գա զէնչ է!
Երեմիսս յանդեալ զիւր ընծայն։
- ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԸՆԴԱՑԻՄ ԵՐԳՈՂԻ
- Ցիրատակ Տեսոն Վարդանայ՝
որ կոչի մեծ բարունի պյան,
Օրզեմ զիմ ազդոց աղբրու՝
զի շնորհաց տեսան նա գոհարան։
Այ կափայի գունովլ է՝
ըստ ես եմ կորուսեալ ոչխարին,
Երգողն յօրինել պիտի՝
վանի վանիքը ընդ սոսորագասն գան։

$$1 + 1 + 1 + 1 + 1 = 6 + 20 + 400 + 700 + 7 = 1133 + 551 = 1684$$

- 5 Բայց աշխարհաբար գրելոց՝
զի՞ղագրունստ լիցիս արդիման.
Ի վիճակը մնուց մնանա՞՝
զոյս ծաղիկ մի լէ՛ վայելման։
Հազար հարիւր եւ տասանց՝
դրեւլ առ անկեալ անպիտան։
Արդ հազար հարիւր՝ և երեսուն։
Եւ հասեալ մասմաք երեմեան։
ՅԵՐԵՄԻԱՅԵՍ այս լուսմց
ի ծով գանձ մասցէ ի զբասն։
- 10 ՏԵՐ ԱՎԱՐԴԱՆ ԱՎՐԴԱԿԵՏ մեծ՝
ընդ սուրբ ազօթսոց յիշել յարածամ։
Զասկաւարի շառ համարին։
զի յորդ բարեց գու արժան,
Զոր ինչ ունեի եւելթ զայն։
Հանի երշոյլ իմ բաղման։
Եօթնաբլուս բիւզանդիից՝
եօթնեկի շնորհօք որ լցզան։
Հազար հարիւր՝ յիշուս ամք՝
կոյսրեց Փանակաց եւ յանաց նստան։
- 15 Եօթնեակ զօրութեամբ հոգւցյ՝
եօթնեակ գու շնորհօք որ լըզան,
Կամին զայլ դրուստ սորին։
ընթերցի զգիրը իմ Համկիզման։
Եօթնեկի զամնացու մեզ՝
որ մասունք զինե բարեալ կան,
Մաղթեամ առ աւերն համայնից՝
զի Ետցէ ըստ իրում յթութեան։
Եօթնեակ գուածում շըմանի՝
աշխարհի կոստաբան որ դան։
- 20 Յորժամ Հայրախն փառք՝
տէրն յայսնիլ գայ ի դատաստան։
Ձկեց բան իւր օր հնաւալ ձայնին՝
եւ զեօթնում փառք պարայութեան,
Տաշէ լունէ տեսանել ընդ քեւ։
կեանեն յանզրաւ ինգութեան։
- * *

Պատմութիւն ի ստամպուլու
երէց յեզօքուն երեցան։
Որդ անունն յըջօջնութ՝
Երեմիայ չեկեսի քեօփարձեան։
Բայց նարդենիս յերցաւ՝
կոստէր յեզօքուն նորայն։
Պիտակ Կոսմիսան երէց՝
ստորագասն նոյնոյ քեօփերձեան։

5 Զի՞է Թթականն հայոց՝
գու հաշուեալ եւ լի՛ բաւական,
Զուարձացիր յերասան
նազելի եղացը պատուսկան։

¹ 1110+551 = 1661.
² 1130+551 = 1681.
³ (Զ+Շ+Է+Ը+Ք+Ւ+Ւ) + 8+20+7+20+90+20 = 1145+
551 = 1697.

ԱՎԵԼ:

ԼԵԶՈՒ ԱՐԱՆԱԿԱՆ

ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ք .

ԱՅսոյ գուշակագործութեանը բառեցունց։

(Հայուսագութեան)

Ք .

ԲԱԴԻՂԻԼ = դաշրիւ: “Բերանը չի բացելրի, նսուելէն, ուտաելէն: Տես նաեւ դ-նիւ.”

ԲԱԶՋԻԼ = 1. Բազուկ մարդու: “Աչ բազուկը”

2. Նշոս բանշարեղինաց:

ԲԱԶՄԱՆԱՆԱԼ = հպարտանալ, գոփանալ,
շափազնց պահանջներ ընել: “շատ մի՛ բազմա-նար, կ'ըսնեն պահանջկոս տղոց:

ԲԱԶՄՈՒԼ = բազմիւ, նստիլ իբրեւ. Հիւր կամ մեծապատիւ ոք: “Կատիլ, բառին հետ զցր կը գործանեն միշտ. “բազմեր նստեր էն, բամանացած եղբայրներու զատ տունի բաժ-նուիլը.” “բաժինքը ե(բ)ր ա'անէք”,

ԲԱԶԱՐԾ = բազարը, անիմոր հաց:

ԲԱՄԲԱՍԵՆԼ = բամբասել: Ունին նաեւ
բամբասանք եւ բամբասող:

ԲԱՆ = 1. Խօսք. գիտողութիւն: “Բան կ'ը-սեն, կը նշանակի կը քննադատեն, կը բան-(բ)-ասեն: 2. Գործ, զբազում: “Բան կամ բանին, “Բան շատ ունիր, Այս իմաստով են “բանոր, եւ բան-թողուիլ: Կ'ըսուի զցր “բան ու գործ ե ալիքը”, Գործ ալ բան գործ չունիք”,

ԲԱՆԹՈՂՈՒԱԼ = գործելն գազրիւ: “Պաղը շառնես, նոր ես բանթողուեր”, “Բան-թող, դոյականը անձանօթ է այժմ այս բար-բառին:

ԲԱՆԴԻԿ = փափկական ձեւ “բան”, հիւանդ չէ, բանիկ չունի ողեկը”.

ԲԱՆՊԱՌՈՒԱԿ = զուարձաբան. Կատակա-իօս, պերճարան:

ԲԱՆՊՐԵԴԻԼ = հարցապնդել. Փորփշտել
ինդիրը”:

ԲԱՆՍԱԲՈՒԱՅԻ = օրոճացան:

ԲԱՆՍԵՆՎՈՐ = բան, գործ կատարող,
հարաբեմ, ճարտար:

ԲԱՌԱՌՈՒԻ = իւղով եւ բարակ ալիւրով
շնուռած, եւ կէս ձեռքի մեծութեամբ չոր հա-ցիկ է: